

Справа «Яковенко проти України»

Yakovenko v. Ukraine

15825/06

- У рішенні, ухваленому 25 жовтня 2007 року у справі *«Яковенко проти України»*, Суд постановив, що:
- було порушено ст. 3 Конвенції стосовно умов перебування заявника у Севастопольському ізоляторі тимчасового тримання (далі – ІТТ);
- було порушено ст. 3 Конвенції, яке виявилось у неспроможності компетентних органів забезпечити п. Яковенка належною медичною допомогою;
- було порушено ст. 3 Конвенції стосовно поводження, якому було піддано заявника під час його перевезення з Севастопольського ІТТ до Сімферопольського слідчого ізолятора (далі – СІЗО);
- мало місце порушення ст. 13 Конвенції.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявнику 434 євро на відшкодування матеріальної шкоди, 10 000 євро як компенсацію моральної шкоди та 23 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявник Олег Миколайович Яковенко був громадянином України, народився 1975 року. Він помер у травні 2007 року.

Під час випробувального строку після умовного звільнення п. Яковенка було заарештовано за підозрою у вчиненні розбою (у червні 2003 року). Заявник стверджував, що він зізнався у вчиненні злочину тільки через те, що до нього застосували незаконні методи слідства коли він перебував під вартою.

Пан Яковенко відзначив, що на етапі розгляду справи у суді, він відмовився від показів, даних на попередньому слідстві. У листопаді 2005 року суд визнав заявника винним у вчиненні розбою та засудив його до позбавлення волі строком на 3 роки та 7 місяців. За наслідками розгляду апеляційної скарги (у жовтні 2006 року) строк покарання було зменшено до 3 років та 6 місяців.

До часу судового вирішення справи заявник перебував у Сімферопольському СІЗО. У зв'язку з тим, що органи міліції та прокуратури, які займались справою, а також суд, котрий її розглядав, знаходились у Севастополі, кожного місяця п. Яковенка

перевозили тимчасово до Севастопольського ІТТ. Загалом у період між червнем 2003 року та квітнем 2006 року у цій установі заявник провів майже один рік.

Заявник стверджував, що зазначений ізолятор тимчасового тримання був постійно переповнений. Кожного разу його поміщали у камеру площею від 15 до 22 кв. м., в якій знаходились від 25 до 30 в'язнів. На підтвердження своїх слів заявник представив лист начальника Севастопольського управління внутрішніх справ (від 10 травня 2005 року), в якому відзначалося, що у міському центрі тримання затриманих знаходилося 240 осіб, хоча цей центр було розраховано лише на 82 затриманих. Заявник також відзначав, що через нестачу ліжок затримані змушені були чергуватися, аби поспати. Також він пригадував, що у камерах, які знаходилися у підвалі, світло було постійно увімкненим, а вентиляційна система часто виходила з ладу.

Уряд, зі свого боку, спростовував твердження заявника. Пояснення Уряду були такими: по-перше, п. Яковенка поміщали у камеру площею 16 кв. м., в якій знаходилося четверо або шестеро затриманих; по друге, санітарні умови утримання цілком відповідали загальним показникам в Україні.

Заявник також відзначив те, що умови, в яких його перевозили зі Сімферопольського СІЗО до Севастопольського ІТТ, були нелюдськими або такими, що принижували людську гідність. Ця скарга стосувалася перевезення як автомобілем, так і потягом. Заявник стверджував, що упродовж поїздки йому доводилося або знаходитися 36 годин у тісному відсіку автомобіля для перевезення в'язнів або 48 годин тіснитися у переповненому пасажирському купе з недостатнім освітленням та майже без вентиляції. До того ж, упродовж таких перевезень заявнику не давали ані пити, ані їсти.

Уряд не погоджувався зі свідченнями заявника. Натомість він відзначив, що тривалість поїздки становила 8 годин. Норми щодо величини простору, належного для особи всередині відповідного транспорту, завжди дотримувалися (йшлося про 0,3 кв. м простору в автомобілі та 0,4 кв. м. простору в потязі). Стосовно аргументу про відсутність харчування у дорозі Уряд пояснював, що затриманих забезпечували сніданком до початку поїздки.

Власне у час згаданих поїздок здоров'я заявника почало погіршуватися. Однак він не міг отримувати медичну допомогу під час перебування у Севастопольському ІТТ через відсутність серед персоналу ІТТ медичного працівника. Заявник стверджував, що діагноз про те, що він ВІЛ-інфікований, встановили ще 21 лютого 2006 року під час

відвідин заявником медпункту. І хоча відповідальні працівники СІЗО знали про результати аналізів, вони тривалий час не повідомляли їх заявнику, а зробили це тільки 20 квітня 2006 року. На підтвердження своїх слів п. Яковенко представив Суду лист начальника Сімферопольського СІЗО (від 25 квітня 2006 року) про те, що заявник здав кров на аналіз у лютому 2006 року.

Натомість Уряд заперечував цей факт, стверджуючи, що вперше аналіз крові заявнику було проведено тільки 20 квітня 2006 року.

Від квітня 2006 року і надалі температура тіла заявника трималася на позначці біля 40 градусів. Хворий ледве вставав та їв. Двічі працівники Севастопольського ІТТ викликали швидку допомогу. Першого разу адміністрація ізолятора відхилила рекомендацію лікаря про те, що заявника слід покласти у спеціалізовану лікарню. Водночас здоров'я п. Яковенка невинно погіршувалося, і відтак його таки змушені були доправити до лікарні. Першого разу це сталося 14 квітня. Свідчення заявника та Уряду розходяться в тому, чи рекомендували лікарі того дня залишити заявника у лікарні для тривалішого лікування.

Другого разу це було зроблено 21 квітня. Того дня лікарі склали письмовий висновок про необхідність надання п. Яковенку спеціалізованого лікування. Рекомендацію лікарів виконано не було. Відтак, матір заявника звернулася до Генерального прокурора зі скаргою на те, що адміністрація Севастопольського ІТТ незаконно відмовилася надати дозвіл на госпіталізацію її сина, особливо зважаючи на серйозне погіршення стану його здоров'я. Зрештою 28 квітня 2006 року заявника таки було переведено до Севастопольського протитуберкульозного медичного центру. Втім це сталося за вказівкою Суду в межах застосування надзвичайних заходів на підставі правила 39 Регламенту Суду.

8 травня 2007 року Олег Яковенко помер.

Зміст рішення Суду

Спираючись на ст. 3 та ст. 13 Конвенції, заявник скаржився на неналежне поводження з ним під час перебування під вартою у СІЗО, на нелюдські умови у Севастопольському ІТТ і під час перевезення до цієї установи, а також на неотримання належної медичної допомоги.

Передусім Суд зауважив, що скарга заявника на неналежне поводження з ним у Сімферопольському СІЗО не була прийнята Судом до розгляду. Адже п. Яковенко не

оскаржив до суду (як це передбачає національний закон) постанову прокурора про відмову в порушенні кримінальної справи за скаргою заявника.

Далі Суд відзначив, що у 2000 році Севастопольський ІТТ відвідали члени Комітету Ради Європи із попередження катувань (далі – Комітет). У своєму висновку вони вказували на те, що у камерах площею 15 кв. м. перебувало до 10 затриманих. До того ж, у розпорядженні Суду був лист начальника Севастопольського міського управління внутрішніх справ. У цьому листі відзначалося, що у згаданому ІТТ перебувало майже втричі більше затриманих, ніж це було передбачено, а також підкреслювалося, що нещодавні внутрішні та міжнародні перевірки засвідчили відсутність будь-яких поліпшень ситуації, котру спостерігали у 2000 році. Відтак, за підрахунками Суду особистий простір заявника під час перебування в ІТТ сягав, вочевидь, не більше 1,5 кв. м. Суд також визнав достатньо обґрунтованими скарги заявника щодо неприйнятних умов сну. Цілком імовірно, що позбавлення заявника сну вкрай негативно позначалося на його фізичному та психічному здоров'ї. У висновку Комітету відзначалося, що до камери майже не потрапляло природне світло, оскільки її вікна були щільно закриті металевими ширмами, а штучне освітлення було недостатнім; вентиляційна система у камерах була неналежною.

З огляду на встановлені обставини (переповненість камер, відсутність у них природного світла та свіжого повітря, а також позбавлення заявника сну), Суд дійшов висновку про те, що згадані умови перебування п. Яковенка у Севастопольському ІТТ були поводженням, яке принижувало людську гідність. Тому Суд постановив, що мало місце порушення ст. 3 Конвенції.

Зважаючи на згаданий лист начальника Севастопольського СІЗО від 25 квітня 2006 року, Суд не виявив підстав недовіряти твердженням заявника про те, що адміністрація СІЗО дізналась про його хворобу ще 21 лютого 2006 року. До того ж, Уряд не спростовував ці припущення.

Попри те, що відповідні службовці знали про стан здоров'я заявника, вони не вжили жодних невідкладних заходів, які передбачені, зокрема, у відповідній інструкції (№ 186/607) щодо лікування затриманих ВІЛ-інфікованих чи хворих на СНІД. Суд відзначив, що заявнику не було надано антиретровірусного лікування, його не обстежили щодо можливих інфекцій. А у спеціалізованому медичному закладі його зареєстрували лише у травні 2006 року. Натомість п. Яковенка продовжували відряджати до Севастопольського ІТТ, незважаючи на відсутність там медичних працівників.

Уряд, зі свого боку, зазначав, що кожного разу у випадку погіршення здоров'я заявника викликали швидку допомогу задля забезпечення надання хворому спеціалізованої медичної допомоги. Це було зроблено двічі, і двічі заявника доправляли до лікарні. Суд відзначив, що саме адміністрація в'язниці давала дозвіл на доправлення заявника до лікарні. До того ж, обладнання машини швидкої допомоги не відповідало потребам заявника. Лікарі швидкої допомоги 14 квітня 2006 року вказали на необхідність проведення ретельнішого стаціонарного обстеження заявника. Однак працівники ІТТ відмовилися надати на це дозвіл.

Сторони розійшлися у свідченнях стосовно того, чи лікарі швидкої допомоги, котрі оглядали п. Яковенка 14 квітня 2006 року, рекомендували його госпіталізацію. Суд, зі свого боку, пам'ятаючи про лист від 20 квітня 2006 року, не міг погодитися з Урядом у тому, що лікарі, котрі проводили огляд заявника, не рекомендували його госпіталізацію. Зрештою заявника було переведено у спеціалізовану установу – Севастопольський протитуберкульозний медичний центр – тільки після відповідного наказу Суду (згідно п. 39 Регламенту Суду). Втім, доправили заявника до лікарні лише після семи днів з часу отримання згаданого наказу. Пан Яковенко стверджував, що зволікання сталося через небажання Севастопольського ІТТ виділити вчасно чотирьох охоронців для виконання цього завдання. Уряд жодним чином не пояснив дану ситуацію. Суд насамкінець відзначив, що двічі лікарі швидкої допомоги призначали п. Яковенку протитуберкульозне лікування. Втім, Уряд не надав Суду жодних підтверджень того, що Севастопольський ІТТ забезпечив отримання заявником цього лікування.

Суд дійшов висновку про те, що неспроможність компетентних органів забезпечити заявнику вчасну і належну медичну допомогу щодо його ВІЛ- та туберкульозної інфекції становила нелюдське та таке, що принижує гідність, поводження. Відтак було порушено ст. 3 Конвенції.

Суд далі розглянув скаргу заявника про неналежні умови його перевезення від Сімферопольського СІЗО до Севастопольського ІТТ і назад. Суд відзначив, що Уряд, на відміну від заявника, мав можливість надати більш точну інформацію про умови перевезення. Втім, Уряд обмежився лише вказівкою на те, що умови цілком відповідали встановленим стандартам, а тривалість перевезення була втричі коротшою, аніж та, про яку стверджував заявник. Суд не отримав від Уряду жодних правил чи інструкцій, які містили б вимоги до транспорту для перевезення в'язнів.

У висновку Комітету стосовно перевезення в'язнів зазначалося, що величина відведеного для особи простору у транспортному засобі, котра становить 0,4-0,5 кв. м. або навіть 0,8 кв. м., є цілком неприйнятною для транспортування особи незалежно від тривалості поїздки. Тому розмір індивідуального простору, що становив у міліцейському автомобілі 0,3 кв. м. та 0,4 кв. м. у купе потяга, аж ніяк не відповідав стандартам Комітету.

Скарги заявника щодо недостатнього освітлення, вентиляції, неналежного харчування та води були підтверджені висновками Комітету від 2000 року.

З огляду на ці обставини Суд визнав, що третє порушення ст. 3 Конвенції виявилось у примушенні заявника до перебування у вкрай неприйнятних умовах під час 64 поїздок до Севастополя і у зворотному напрямку упродовж двох років та восьми місяців.

Стосовно скарги на порушення ст. 13 Конвенції Суд визнав, що у заявника не було ефективного та доступного засобу для оскарження умов затримання. Відтак було порушено також і цю статтю.